

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK REGISTRERING I FORBINDELSE MED REGULERINGSPLAN FOR PAA KOPPANG, STOR-ELVDAL KOMMUNE

Kommune	Stor-Elvdal kommune	GNR./BNR.	19/42
F.komm. saks nr.	19/8013	Tidsrom i felt	14-15.10.2019
Tiltakshaver	Paa Koppang AS	Forarbeid	3 timer
Deltakere i felt	Fredrik Bratlie	Feltarbeid	8 timer
		Etterarbeid	5 timer
Rapport skrevet av/dato	Fredrik Bratlie, 11.03.2020		

Det ble gjort funn av to nye automatisk fredete kulturminner under registreringen (id 263385 og 263386). Totalt er det registrert 9 automatisk fredete kulturminner innenfor plangrensen.

INNLEDNING

Tiltakshaver har søkt om å regulere gjeldende område for utbygging av fritidsboliger. Planområdet reguleres sammen med tidligere reguleringsplan for Tekna Park der det er etablert alpinanlegg, akebakke, tube-anlegg og lysløype. I forbindelse med registreringen av Tekna Park ble det gjort funn av to enkeltliggende kullgroper id 240049 og 240052. Ved en gjennomgang av laserdata for planområdet ble det oppdaget objekter som kunne være automatisk fredete kulturminner.

Det var derfor nødvendig å foreta en arkeologisk registrering innenfor tiltaksområdet for å oppfylle undersøkelsesplikten etter lov om kulturminner. Jmfør § 9 plikter den ansvarlige leder eller forvaltningsorgan ved planleggingen av større private eller offentlige tiltak etter lovens § 8, første ledd, å undersøke om tiltaket vil virke inn på automatisk fredete kulturminner på en måte nevnt i lovens § 3, første ledd.

GRUNNLAGET FOR REGISTRERINGSARBEIDET

I forvaltning av kulturminner og i kulturminneloven er det skilt mellom automatisk fredet kulturminne og kulturminne fra nyere tid. Kulturminneloven inneholder en til dels omfattende og detaljert opplisting av kulturminner som er å oppfatte som automatisk fredet i henhold til loven, jfr. § 4. Dette er kulturminner som er beskyttet på grunn av sin høye alder. Ifølge Kulturminneloven § 4 er kulturminner eldre enn år 1537 automatisk fredet, det vil si alle kulturminner som er eldre enn reformasjonen. Nyere tids kulturminner er ikke omfattet av den automatiske fredningen, med unntak av samiske kulturminner eldre enn 100 år som også er fredet.

BEGREPET KULTURMINNE/KULTURMILJØ

Kulturminner er alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder også lokaliteter som det er knyttet historiske hendelser, tro eller tradisjoner til. Med begrepet kulturmiljø forstås et område der kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng.

METODE

Registreringen ble utført ved overflateregistrering. Overflateregistrering benyttes for å påvise kulturminner som er synlige på overflaten. Metoden foregår ved søk gjennom terrenget for visuelt å påvise strukturer som f.eks. gravminner, rydningsrøyser, kullgroper, fangstgroper, med mer. I tvilstilfeller benyttes jordbor for å påvise eventuelle kull eller steinstrukturer i grunne

OMRÅDEBESKRIVELSE/TOPOGRAFI

Undersøkelsesområdet består for det meste av hellende, skogkledd og ryddet terreng tilknyttet Varpåsen. I de høyest beliggende områdene er det glissen furuskog og hogstfelt og i de laveste områdene er det innslag av tett blandingskog.

TIDLIGERE REGISTRERTE KULTURMINNER I NÆROMRÅDET

Registreringer i Riksantikvarens kulturminnedatabase; Askeladden:

Id. nr.	Funntype	Datering	Avstand til planen
240049	Kullgrop	Jernalder	Innenfor planen
240052	Kullgrop	Jernalder	Innenfor planen
20529	Kullgrop	Jernalder	Innenfor planen
78708	Kullgrop	Jernalder	Innenfor planen
20603	Kullgrop	Jernalder	Delvis innenfor planen
50132	Kullgrop	Jernalder	Delvis innenfor planen
172335	Fangstlokalitet	Jernalder/Middelalder	Delvis innenfor planen
59009	Røysfelt	Jernalder/Middelalder	540 meter fra planen
78709	Kullgrop	Jernalder	275 meter fra planen
30486	Kullgrop	Jernalder	175 meter fra planen
40481	Kullgrop	Jernalder	80 meter fra planen
75824	Kullgrop	Jernalder	130 meter fra planen
78706	Kullgrop	Jernalder	180 meter fra planen
78707	Kullgrop	Jernalder	200 meter fra planen
50131	Grop	Jernalder	220 meter fra planen
62381	Tjæremile	Jernalder/Middelalder	35 meter fra planen
10759	Steinvarp	Middelalder	780 meter fra planen

UNDERSØKELSENS FORLØP

Undersøkelsen ble gjennomført i perioden 14-15.10.2020. Området var tidligere gjennomgått med laserdata der det ble oppdaget objekter som kunne være uregistrerte automatisk fredete kulturminner. Disse ble strategisk befart og registrert. Fra datasettet viste det seg at det var noen av de tidligere registrerte kulturminnene innenfor planområdet hadde unøyaktig geometri. Disse ble målt inn på nytt. Resten av arealet ble befart strategisk ut ifra landskapsmessige forhold. Sikt og fremkommelighet var tilfredsstillende på registreringstidspunktet.

FUNN AV AUTOMATISK FREDETE KULTURMINNER

Det ble gjort funn av to nye automatisk fredete kulturminner under registreringen (id 263385 og 263386). Totalt er det registrert 9 automatisk fredete kulturminner innenfor plangrensen.

Id 263385 Kullfremstillingsanlegg (Kullgrop)

Kullgrop med rund form som måler 9 meter i diameter inklusiv voll. Kullgropa fremstår som tydelig i landskapet med markert voll som måler opptil 1,5 meter i bredde, men er noe tildekket av ungtrær etter tidligere hogst. Indre form er rund om måler ca. 4 meter i diameter. Bunnen er skålformet og dypeste mål er 80 cm. Det ble påvist 15 cm kull fra senter av strukturen med jordbor.

Id 263385 Kullfremstillingsanlegg/- kullgrop

Foto: Fredrik Bratlie

Id 263385 Kullfremstillingsanlegg (Kullgrop)

Kullgrop med kvadratisk/oval ytre form som måler 10 x 8,5 meter i lengde og bredde inklusiv voll. Kullgropa fremstår som tydelig i landskapet med markert voll som måler opptil 2 meter i bredde. Indre form er avrundet kvadratisk og måler 2,20 x 2,20 meter i lengde og bredde. Bunnformen er skålformet og det ble påvist 10 cm kullblandet jord fra senter av gropa med jordbor. Dybde ble målt til 80cm.

Kullgropa befinner seg i glissen furuskog og grenser til hogstfelt mot sør.

Id 263385 Kullfremstillingsanlegg – kullgrop

Bildet er tatt mot vest.

Foto: Fredrik Bratlie

KONTROLLREGISTRERING AV AUTOMATISK FREDETE KULTURMINNER

Følgende kulturminner fikk oppgradert geometri under registreringen.

Id. nr.	Funntype	Hendelse/Resultat
20496	Kullgrop	Avskrevet
20529	Kullgrop	Oppdatert geometri, info
20603	Kullgrop	Oppdatert geometri, info. Endret artstype fra fangstgrop – kullgrop.
50132	Kullgrop	Oppdatert geometri, info
78708	Kullgrop	Oppdatert geometri, info. Endret artstype fra fangstgrop – kullgrop.

Id 20529 Kullfremstillingsanlegg (Kullgrop)

Kullgrop med oval form som måler 13 meter i lengde og 8 meter i bredde. Søndre voll ligger i fall og er utflytende og lav og måler opptil 3 meter bredde. Voll mot nord og øst måler 1,5 meter i bredde. Indre form er rund og måler 4.5 meter i diameter. Bunnformen er skålformet og dypeste mål var 1 meter. Det ble påvist 20 cm kull fra strukturens senter med jordbor.

Det vokser ei stor furu i østre voll og ei gran i vestre voll.

Id 20603 Kullfremstillingsanlegg (Kullgrop)

Kullgrop med rund form som måler 11 meter i diameter inklusiv voll. Vollen er markert mot fall og måler opptil 0,5 meter i høyde og opptil 2,5 meter i bredde. Indre form er rund og måler 5 meter i diameter. Bunnformen er skålformet med dybde på 160cm. Det ble påvist 20 cm kull fra strukturens senter. Kullgropa ligger i åpen furumo med vei 10 meter mot sørvest. Gropa er dekket av lyng, lav og mose. Tidligere registrert som fangstgrop.

Id 20603 kullgrop.
Bildet er tatt mot vest. Foto: Fredrik Bratlie

Id 50132 Kullfremstillingsanlegg (Kullgrop)

Kullgrop med oval form som måler 12 x 10 meter i lengde og bredde inklusiv voll. Voll er markert og måler opptil 2 meter i bredde og er kraftigst mot vei i sør. Indre form er rektangulær og måler 2,5 x 2 meter i lengde og bredde. Bunnformen er flat og dybde ble målt til 1,20 meter. Det ble påvist 15 cm kull fra strukturen senter.

Id 50132 Kullgrop.
Bildet er tatt mot sør. Foto: Fredrik Bratlie

Id 78708 Kullfremstillingsanlegg (Kullgrop)

Kullgrop med avrundet ytre form som måler 9 meter i diameter inklusiv voll. Vollen er godt markert mot vest og måler 2,5 meter i bredde og 30 cm i høyde. Indre form er kvadratisk og måler 2.5 x 2.5 meter i lengde og bredde. Bunnformen er tilsvarende flat med 1,20 meter i dybde. Det ble påvist 20 cm kull fra senter.

Kulturminnet var tidligere målt inn som fangstgrop. Befinner seg i ulendt og skogkledd areal med vei 9 meter mot vest.

Id 78707 Kullgrop. Bildet er tatt mot vest. Foto: Fredrik Bratlie

RESTERENDE KULTURMINNER INNENFOR PLANEN

Id 240049 Kullfremstillingsanlegg (Kullgrop)

Rektangulær kullgrop. Ca. 6,5 m x 5 m i øst-vestlig retning. Ca. 60 cm dyp. Kull påvist med jordbor. Brede, lave valler.

Id 240052 Kullfremstillingsanlegg (Kullgrop)

Kvadratisk form. Lave, brede valler. Noe innrast i nordlig ende. Kull påvist med jordbor, ca. 20 cm tykt. Ca. 80 – 90 cm dyp på det dypeste, og ca. 40 cm dyp på det grunneste (ligger i et noe hellende terreng – mot sør). 5 m x 7 m i utbredelse. Ligger ca. 5 m fra lysløype i øst.

MORAVEIEN

Den gamle kongevegen dreier her ved Koppang østover, og stiger opp over Varpåsen. Lengre sør gikk kongeveien langs Glåma. Navnet Moravegen vitner om at denne veiens endepunkt er et godt stykke unna - nemlig Mora i Sverige. Kart fra begynnelsen av 1800-tallet bekrefter dette, der stedsnavnet er avmerket.

Moravegen kan ha sin opprinnelse som ride- og kløvveg så langt tilbake som i middelalder. Vegnettet i middelalder ble regulert gjennom Magnus Lagabøters landslov fra 1274: Det var grunneierne til områdene som vegen gikk igjennom som ble pålagt vedlikehold. Vegen skulle være 4-5 m bred, og gå der den hadde ligget fra «gamal tid». Loven hadde detaljerte forskrifter om bl.a. bruer, grunder, fergesteder m.m. Selv om vegnettet ble utbygd som følge av bergverksdrift og trelasthandel på 16- og 1700-tallet, forble vegnettet stort sett det samme fram til 1820 åra.

Det finnes ingen sikre kilder på at pilegrimer har benyttet Moravegen, men helt utelukket er det heller ikke.

Langs Moravegen i retning av Storsjøen nord for Varpåsene, nærmere bestemt ved Urdsbekken og Fiskvika, er det funnet steiner med innhogde årstall fra henholdsvis 1792 og 1804. Årstallene antas å stamme fra år det er gjort vegvedlikehold. På 1800-tallet var Moravegen en kjøreveg for hest og vogn.

I forbindelse med damptrafikk på Storsjøen ble det i 1860 påbegynt bygging av en bygdeveg mellom Koppang og Åsheim. Dette var forløperen til dagens rv. 30. Den siste vegparsellen mellom Koppang og Åsheim stod ferdig i 1884. Året 1884 varsler derfor slutten på Moravegens æra.

Det meste av Moravegen er i dag en skogsbilveg. Moravegens 600 år lange historie som hovedveg, er definitivt slutt.

KONKLUSJON

Det ble gjort funn av to nye automatisk fredete kulturminner under registreringen (id 263385 og 263386). Totalt er det registrert 9 automatisk fredete kulturminner innenfor plangrensen.

Id. nr.	Funntype	Hendelse/Resultat
20496	Kullgrop	Kontrollregistrert
20529	Kullgrop	Kontrollregistrert
20603	Kullgrop	Kontrollregistrert
50132	Kullgrop	Kontrollregistrert
78708	Kullgrop	Kontrollregistrert
263385	Kullgrop	Nyregistrert
263386	Kullgrop	Nyregistrert
240049	Kullgrop	Registrert 2018
240052	Kullgrop	Registrert 2018

Hedmark Fylkeskommune
Hamar,

Fredrik Bratlie

RELEVANTE NETTKILDER

Universitetsmuseenes arkeologiske samlinger – <http://www.unimus.no/arkeologi>

Riksantikvarens kulturminnedatabase – <https://askeladden.ra.no>

Informasjon om kulturminner registrert i Askeladden – <http://www.kulturminnesøk.no>

De norske museenes samlinger på nett – <http://www.digitaltmuseum.no/>

VEDLEGG

Kart over undersøkelsesområdet

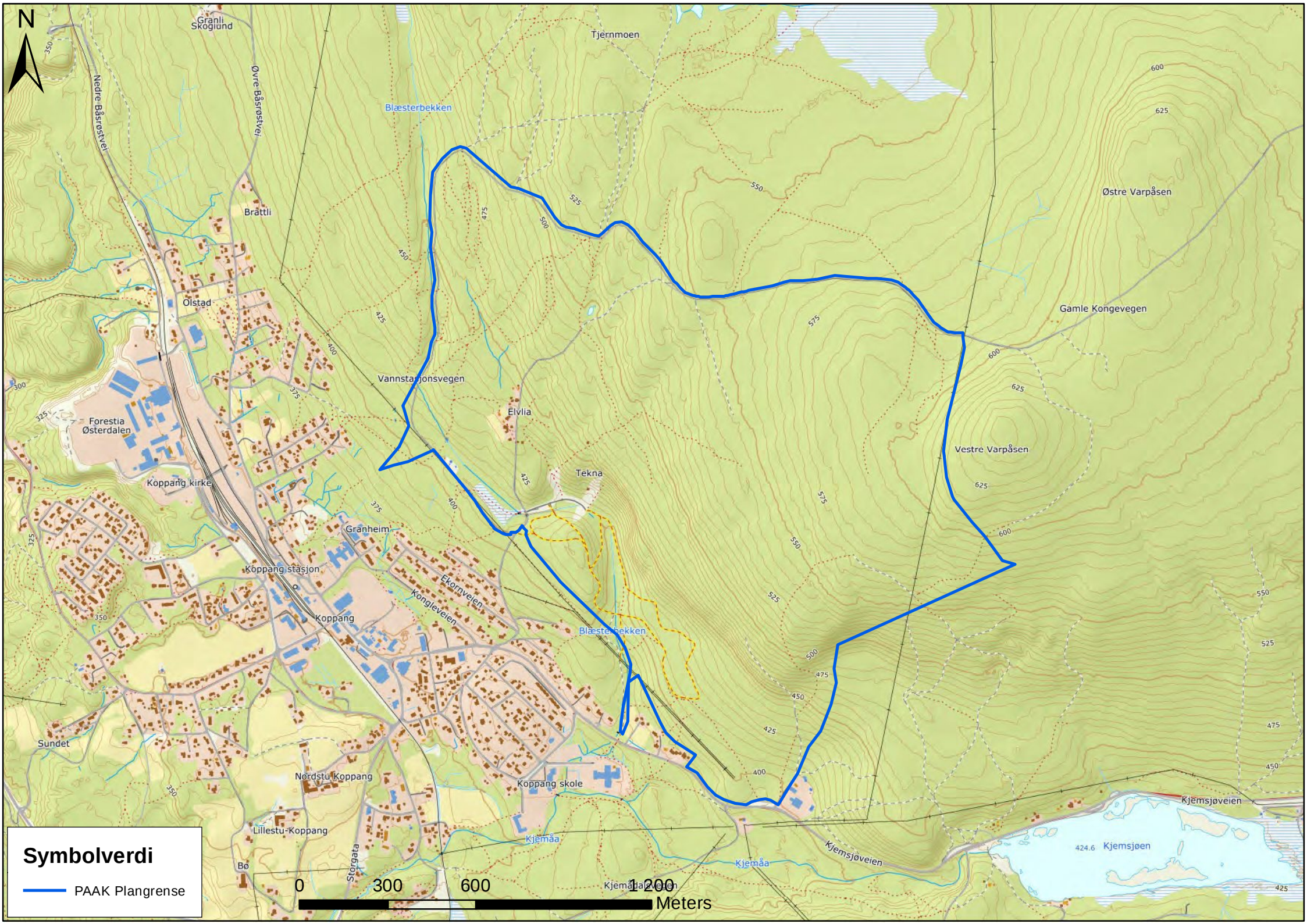
Rapport fra arkeologisk registrering – Tekna Park

GJENPART

Paa Koppang AS

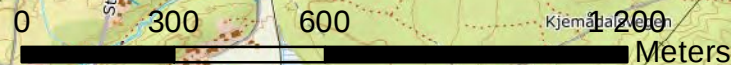
Stor-Elvdal kommune

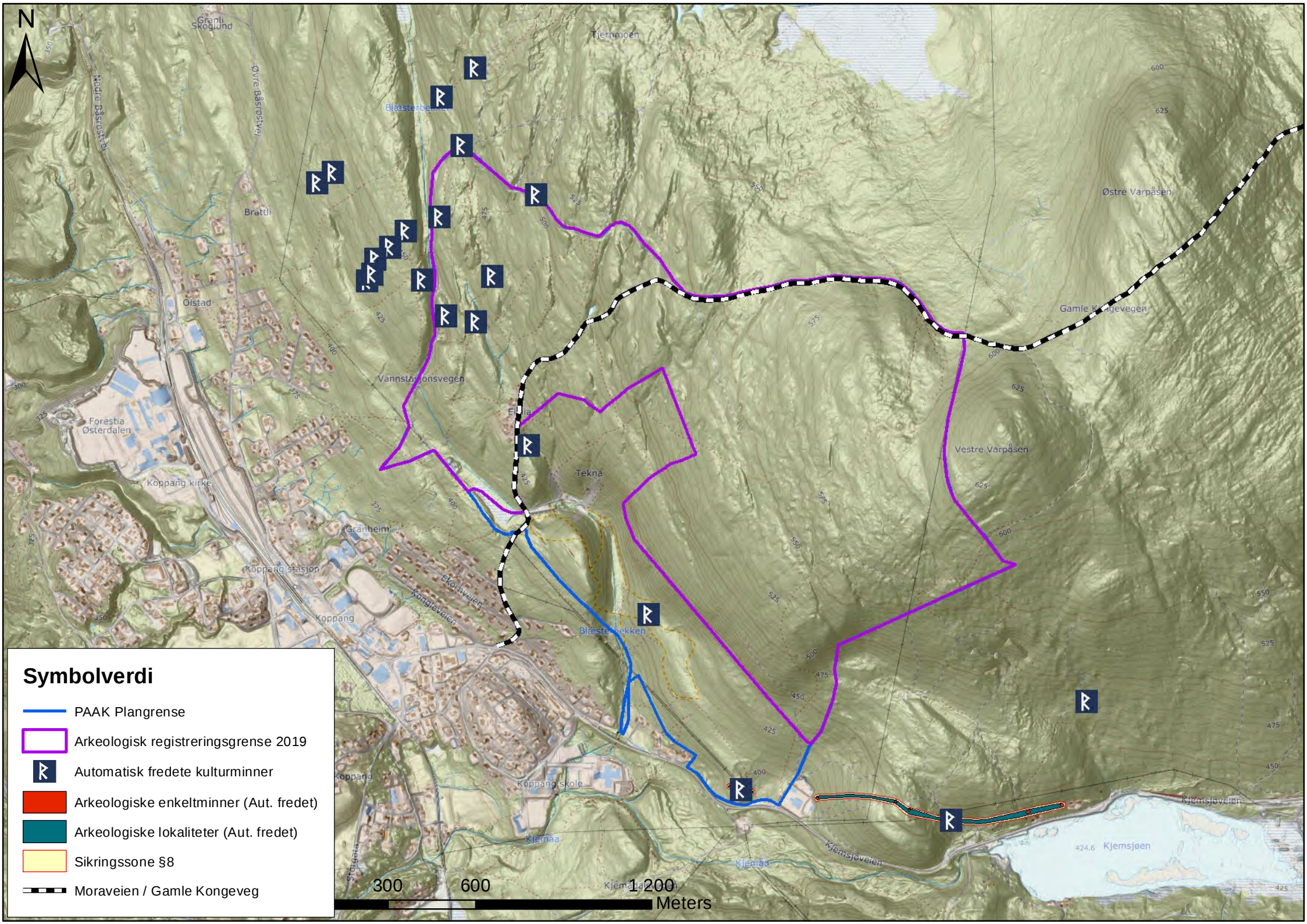
Hedmark fylkeskommune, top. ark.

Symbolverdi

— PAK Plangrense

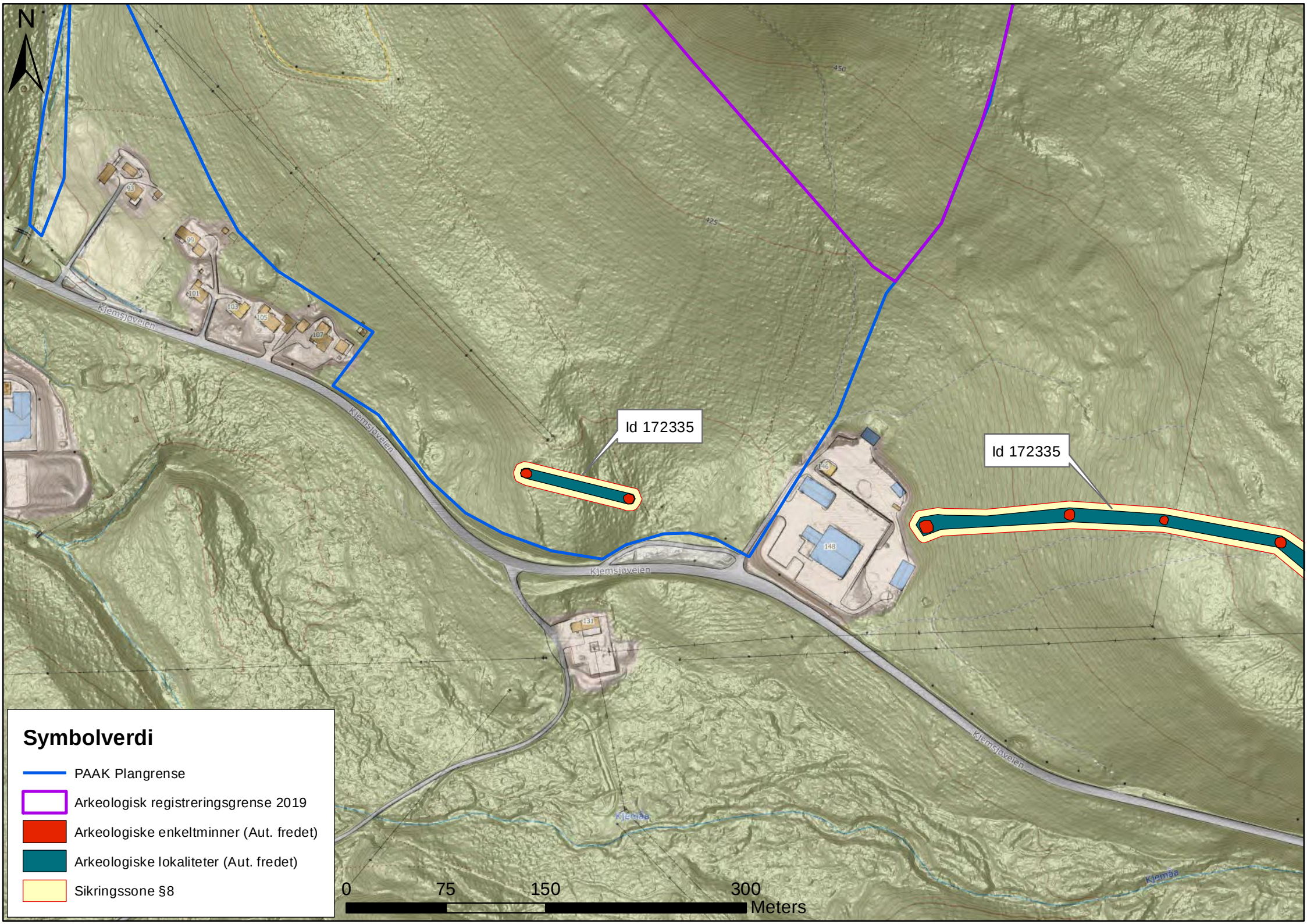

N

Symbolverdi

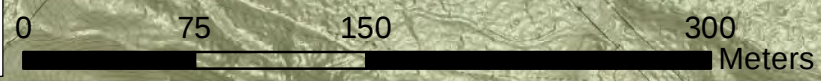
- PAAK Plangrense
- Arkeologisk registreringsgrense 2019
- Ⓜ Automatisk fredete kulturminner
- Arkeologiske enkeltminner (Aut. fredet)
- Arkeologiske lokaliteter (Aut. fredet)
- Sikringszone S8
- Moraveien / Gamle Kongeveg

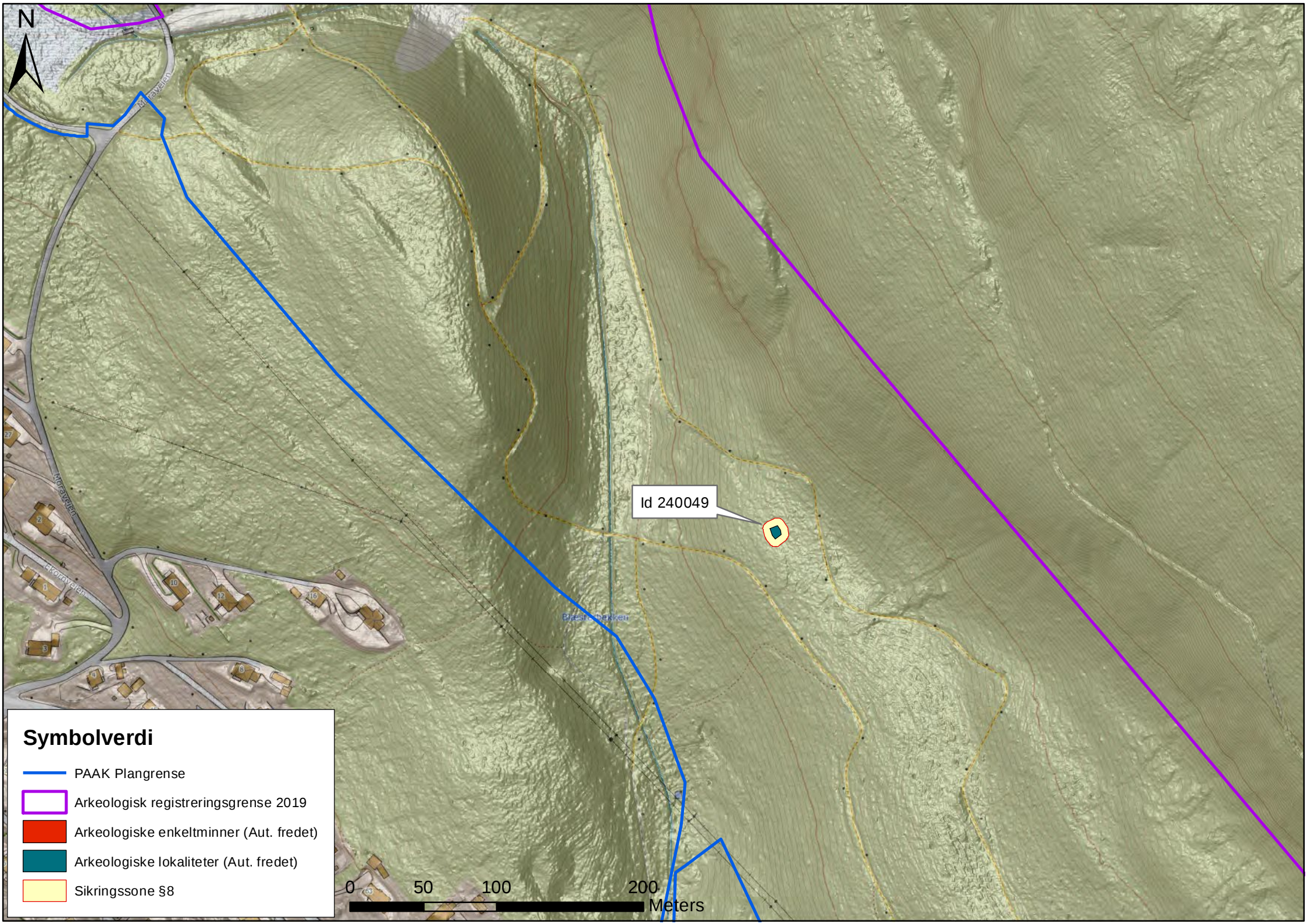
300 600 1200 Meters

Symbolverdi

- PAAK Plangrense
- Arkeologisk registreringsgrense 2019
- Arkeologiske enkeltminner (Aut. fredet)
- Arkeologiske lokaliteter (Aut. fredet)
- Sikringszone §8

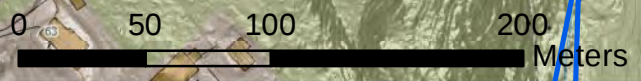

Id 240049

Symbolverdi

- PAAK Plangrense
- Arkeologisk registreringsgrense 2019
- Arkeologiske enkeltminner (Aut. fredet)
- Arkeologiske lokaliteter (Aut. fredet)
- Sikringszone §8

Vannutastjonsvegen

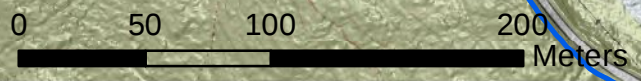
Ha

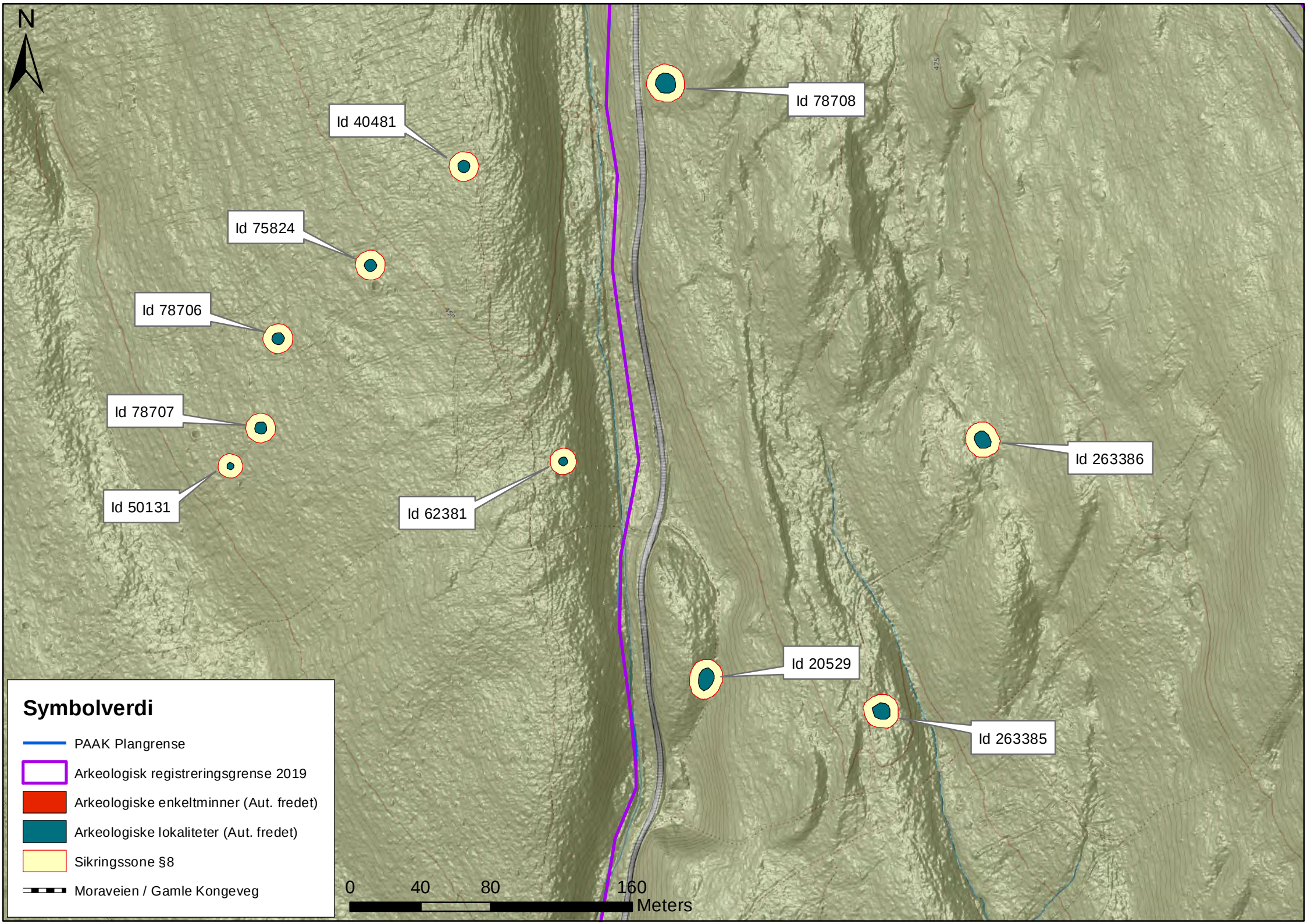
Id 240052

Tekna

Symbolverdi

- PAAK Plangrense
- Arkeologisk registreringsgrense 2019
- Arkeologiske enkeltminner (Aut. fredet)
- Arkeologiske lokaliteter (Aut. fredet)
- Sikringszone S8
- Moraveien / Gamle Kongeveg

Id 40481

Id 75824

Id 78706

Id 78707

Id 50131

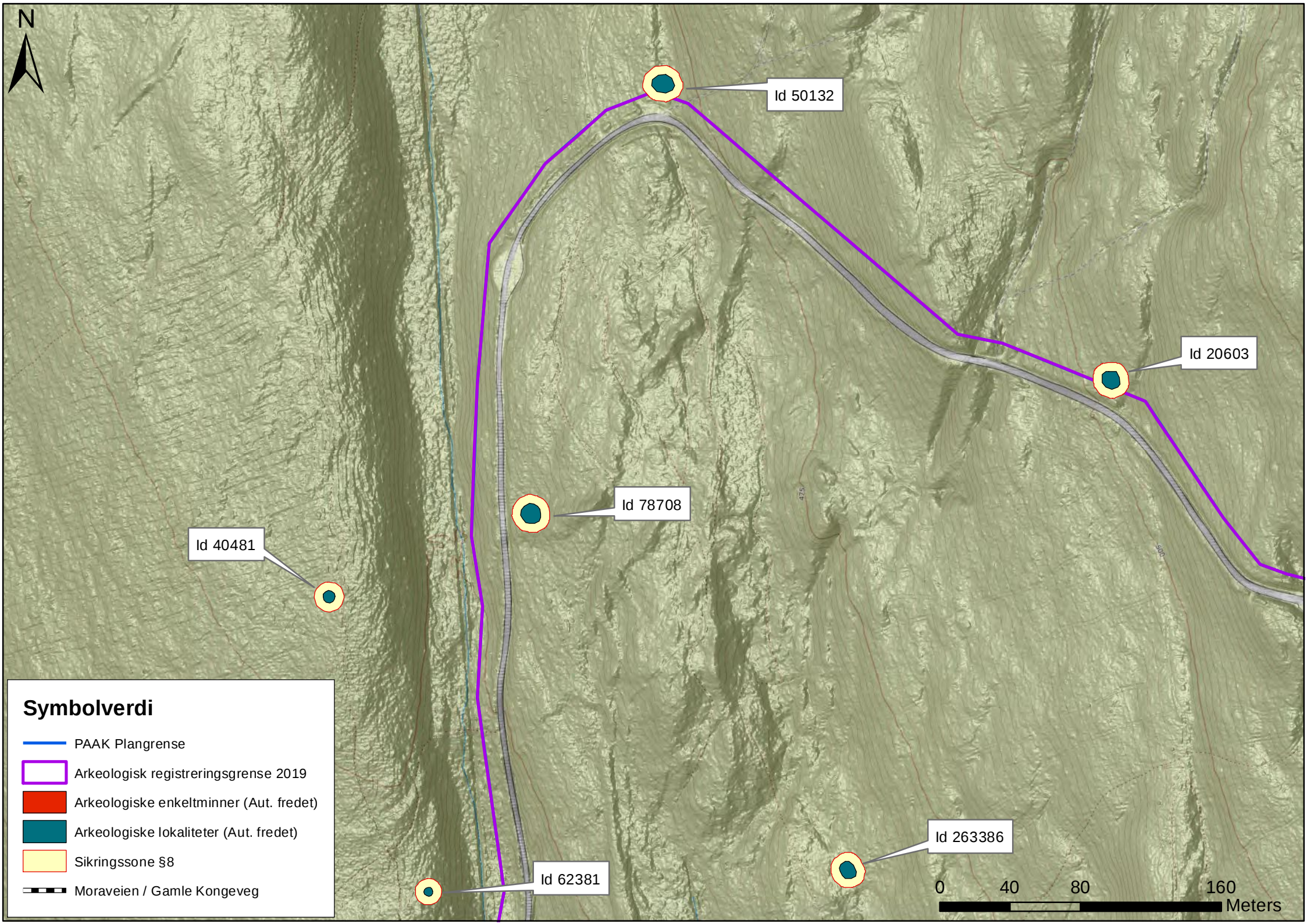
Id 62381

Id 78708

Id 20529

Id 263385

Id 263386

Id 40481

Id 78708

Id 62381

Id 50132

Id 20603

Id 263386

Symbolverdi

- PAAK Plangrense
- Arkeologisk registreringsgrense 2019
- Arkeologiske enkeltminner (Aut. fredet)
- Arkeologiske lokaliteter (Aut. fredet)
- Sikringszone S8
- Moraveien / Gamle Kongeveg

